

Člověk ve společnosti

Z čeho vycházíme
 Má každý člen ve společnosti své postavení, svou úlohu? ANO

Cesta k cíli 1

1A Výklad Student si uvědomí, že specializace patří k základním principům fungování moderní společnosti.

1B Praxe 1 Student si prostřednictvím složitějšího procesu výroby sirek uvědomí, jak se projevuje princip specializace v běžném životě a jakou měrou je jedinec sám na společnosti závislý.

1C Cvičení 11 Student uvede praktický příklad, na kterém vysvětlí efektivnost využití specializace ve společnosti.

Cíl Student zdůvodní, proč patří specializace k základním principům fungování moderní společnosti, a popíše, jak se specializace projevuje v běžném životě.
 Proč je ve společnosti využívána specializace?

Z čeho vycházíme
 Bojuje se mezi lidmi od nepaměti o to, kdo bude mít hlavní slovo? ANO

Cesta k cíli 2

2A Výklad Student se seznámí s významem konkurence ve společnosti a s jejími projevy.

2B Pohledy Student si prostřednictvím názorů odborníků uvědomí klady a zápory soutěživosti a konkurence ve společnosti.

2C Cvičení 08 Student zdůvodní, proč má konkurence i negativní projevy (podvádění), a navrhne postup, jak proti takovému chování bojovat.

Cíl Student vysvětlí význam konkurence ve společnosti a navrhne opatření proti jejím negativním projevům.
 Jak se ve společnosti projevuje konkurence?

Poznámky – učebnice

Doporučení
 Kvůli specializaci už si sami nedokážeme vyrobit ani základní věci. Studenti by mohli nahlédnout do záklusí výroby, což nabízí stanice Discovery v zábavně-naučném seriálu How It's made. Výběr je široký – od výroby tužek přes pneumatiky až po chipsy.

Jak se může projevovat konkurence ve školství?
 V americkém vzdělávání to funguje podobně jako ve sportu, kde jsou žebříčky to nejdůležitější. Každoročně jsou zveřejňovány žebříčky nejlepších škol, aby pravděpodobně už studenti základních škol (a samozřejmě i jejich rodiče) věděli, jakých výsledků u maturitních testů musí dosáhnout a kolik mimoškolních aktivit budou potřebovat. Student je na střední škole v USA povinen dosáhnout určitého počtu kreditů (většinou 22–28) za školní docházku, aby získal diplom o ukončení školy. Za jeden předmět, který se vyučuje celý rok, přitom student dostane 1 kredit. V průměru tedy musí student absolvovat za čtyřleté studium šest až sedm předmětů ročně. Kredity mohou navýšit i mimoškolní aktivity, např. za jeden rok vykonávání rozteskávačky se počítá 1/2 kreditu nebo za výběr v mezinárodním uměleckém soutěži 1/4 kreditu. Výběr vysoké školy trvá asi dva roky. Na střední škole studenti absolvují několikrát do roka konzultaci se studijním poradcem, který jim pomůže s výběrem školy i vyplněním přihlášky. Přihláška na vysokou školu je často složena z minimálně dvou esejí (jedna osobní esej, kde se většinou student snaží prezentovat sám sebe, a další esej, v níž se vyjadřuje např. k aktuálnímu problému) a tři doporučení – od dvou profesorů a studijního poradce. K přihlášce se také přiloží výsledky celostátních testů a různé diplomy či ocenění. Cílem amerických studentů je získat co největší šanci na úspěch ve tvrdé konkurenci s ostatními uchazeči o studium na těch nejlepších školách. Na podobnou soutěživost ve školství Evropa zatím není zvyklá.

Proč mají lidé v USA málo dní dovolené, i když jde o individualisticky orientovanou kulturu?
 Menší počet dní dovolené je charakteristický spíše pro kolektivisticky orientovanou kulturu (lidé se obětují pro firmu, pro kolektiv). USA jsou sice představiteli individualisticky orientované kultury, přesto je zde počet dní dovolené oproti Evropě nižší. Je to dáno zejména legislativní úpravou pracovněprávních vztahů, ve které nejsou zaměstnancům zajišťována taková práva jako v právu evropském. V USA např. není omezen počet hodin nepřetržitě odpracovaných zaměstnancem ani není stanoven minimální počet hodin volna pro zaměstnance během týdne. Pracovník tedy může klidně pracovat nepřetržitě, tzv. 24 hodin v kuse, sedm dní v týdnu. Pokud jde o legislativní úpravu dovolené, není v USA zákonem určen žádný minimální počet dní dovolené na zaměstnance. Dle průzkumů poskytují firmy v USA svým zaměstnancům do 15 dní dovolené ročně (v České republice je zákonné minimum 20 dní, ale řada zaměstnavatelů poskytuje dovolené více).

Komentář k prvnímu zadání: Cílem zadání je přiblížit studentům specializaci a ukázat její formy/podoby v běžném životě. Příklad dalšího možného řešení prvního zadání: Při výrobě knihy je efektivní práci rozdělit – někdo vyrobit papír, jiný napíše obsah knihy, další člověk knihu vytiskne a jiný jí odveze do obchodu, kde si ji můžeme koupit. Příklad dalšího možného řešení druhého zadání: Konkurence v obchodě je pozitivní, protože většinou vede ke z kvalitnější poskytování služeb či prodávávaného zboží nebo může vést ke snížení ceny zboží a služeb.

Kam dále směřujeme

Jak se projevuje konkurence mezi podniky? (Konkurence – viz str. 40)

Představte si, že by ve fotbalovém týmu byli všichni hráči obránci, nebo jen útočníci, či brankáři. Hra by vůbec nefungovala. I když společnost teoreticky umožňuje každému svému členu dělat cokoliv, na co jeho schopnosti stačí, lidé už dávno zjistili, že je daleko efektivnější, když se úlohy rozdělí. Jeden člověk tak mohl lovit zvěř v lese, zatímco druhý se staral o oheň. Takové soustředění na určitou činnost označujeme jako **specializaci**. Postupně se začali lidé specializovat na stále složitější soubor úkonů (pečení chleba či výrobu bot) a bylo stále těžší být zručný ve všech činnostech. Vznikli tak první obuvníci, řezníci, rybníci, vojáci či učitelé. Rybník se díky specializaci mohl věnovat jen lovení ryb a spoléhat se na ostatní, že budou dělat to, co on nestihne a neumí (např. pekař upeče chléb, který rád vymění za ryby).

SPOLUPRÁCE A KONKURENCE

Specializace je tedy způsob zefektivnění činnosti (vyrobí se více věcí za méně času) a jako taková patří k základním principům fungování moderní společnosti. Druhou stranou specializace je však obrovská **závislost** jedince na ostatních. Jen těžko by si dnes člověk zabezpečil všechno potřebné pro život sám a téměř jistě by se takto nevyrovnal komfortu a standardům, na které jsme zvyklí. Kdo je dnes např. schopen vyrobit si sám mikrovlnnou troubu nebo „občejné“ tričko? Schopnost jednotlivce přežít mimo systém se tedy specializací výrazně snižuje. Každý člen společnosti, ať už se cítí sebevíc svobodný, je s ní úzce spjat.

Žít v takto propojené společnosti vyžaduje ohleduplnost a toleranci. Když chtěli lidé už v dávné minulosti vykonat něco výjimečného, co bylo jinak nad jejich síly, jediným způsobem, jak toho mohli dosáhnout, byla **spolupráce** s ostatními. Podobný příklad najdeme už v **Bibli** – lidé ve městě Babylon se spojili, aby postavili věž rovnou až do nebe. A bylo by se jim to i podařilo, kdyby je nezastavil Bůh. V historii najdeme mnoho příkladů, mýtů a bájí, které popisují sílu spolupráce a soudržnosti. I v současnosti umožňuje vzájemná spolupráce lidí dosahovat lepších výsledků, než když pracuje každý sám – vzpomeňme jen stavbu budov nebo hledání léků na rakovinu.

Babylonská věž

Dějiny nám však ukazují i opačný extrém – **soutěž** lidí ve snaze zvítězit. Někdy se projevuje jen jako přátelská rivalita, jindy jako zuřivá válka národů. Tomuto soutěžení o moc, úspěch či náklonnost říkáme **konkurence**. Konkurence by neměla být brána negativně – vždyť právě ona nás nutí být lepšími. Konkurence může přinášet do mezilidských vztahů pozitivní napětí – členové společnosti jsou neustále motivováni se zlepšovat, což je často vede i ke spojení sil a následně k větším výkonům (v práci, vzdělání, sportu či v jakémkoliv jiné společenské oblasti). Proto jsou také ve školách studenti podporováni ve všech možných soutěžích.

Pokud je ale **konkurence** hnána do krajnosti, může být zničující (příkladem je mnoho – vyhubení Aztéků a Inků, druhá světová válka, dopingové aféry ve sportu aj.). Právě proto jsou ve společnosti zavedena pravidla, která se snaží udržovat konkurenci i spolupráci v přijatelných mezích. Ano, i spolupráci, neboť někdy je i ona nežádoucí – bojuje se např. proti organizovanému zločinu. Pravidly konkurence zase chráníme třeba sportovce před tím, aby si ve snaze zdolat soupeře neublížovali užíváním látek zvyšujících sportovní výkon.

Co nám umožňuje specializace?

Umíte si vyrobit zápalky? Díky specializaci ani nemusíte. Jsou totiž lidé, kteří se specializují na těžbu osikového, smrkového či topolového dřeva, ze kterého pak jiní lidé nasekají drobná zápalková dřívka – základ sirek. Jiní lidé se zase zabývají výrobou zápalné části sirky (směs chlorečnanu draselného, sířku antimonitného, síry, barviva a mletého skla). Síru přitom musel někdo vytěžit a někdo jiný zase musel vyrobit sklo a namlít ho. V konečné fázi se pak musí dřívka namočit na jednom konci do zápalné směsi. Specializací je i tvorba papírových krabiček se škrtkám, které je z červeného fosforu, mletého skla a pojiva.

10 Přečtěte si úryvek a vypracujte úkoly.

Za velice aktuální považují vztah individualismu/kolektivismu ke smyslu vzdělání. Zatímco v individualistických kulturách je smyslem vzdělání naučit se, jak se učit, a učení je tedy považováno za celoživotní proces, v kolektivistických kulturách je smyslem vzdělání naučit se, jak postupovat, a učení je pokládáno za proces jednorázový. Bez zajímavosti není ani rozdílno významu diplomu jako osvědčení dosažené úrovně vzdělání – v individualistických kulturách slouží diplom ke zvýšení sebestýčnosti jedince, kdežto v kolektivistických kulturách je podmínkou pro (...).

Linda Skolková: *Dimenze kultury v pojetí Geerta Hofstedeho (seminární práce)*, dostupné z: <http://lin.skl.sweb.cz>, redakčně zkráceno

- Poslední věta úryvku zůstala záměrně nedokončena. I s pomocí znalostí získaných v učebnici se pokuste větu dokončit. Srovnajte své řešení s řešení ostatních dvojic.
- Společně se pokuste zodpovědět otázku: Jak by se odlišil kolektivistický a individualistický člověk v oblasti zaměstnání? Myslete např. na vztah zaměstnanec k firmě. Sdělte své řešení zbývajícím spolužákům.

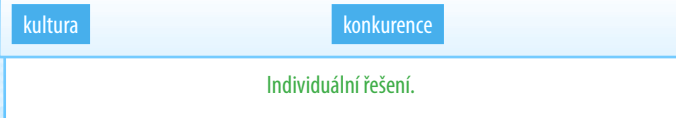
1. (...) to, aby se jedinec mohl do společnosti plnohodnotně zapojit.

2. V kolektivistické kultuře bude méně malých firem a více velkých, bude obvyklá delší pracovní doba a méně dovolené, v individualistické naopak (např. více dovolené).

11 K obecnému popisu uvedenému v levém sloupci tabulky doplňte konkrétní příklad.

„I když společnost teoreticky umožňuje každému svému členu dělat cokoliv, na co jeho schopnosti stačí, lidé už dávno zjistili, že je daleko efektivnější, když si úlohy rozdělí.“	Při výrobě chleba je lepší, když se úlohy rozdělí – jeden vyrábí mouku, jiný ji doveze do pekárny, někdo následně chléb upeče a další ho dopraví do obchodu. Tím se vyrobí více bochníků chleba za méně času.
„Konkurence v obchodě anebo ve sportu by neměla být brána negativně, přece právě ona nás nutí být lepšími či rychlejšími.“	Výsledky olympioniků se posouvají na vyšší úroveň také díky silné konkurenci jiných sportovců.

12 Sestavte pojmovou mapu podkapitoly. Do mapy zařaďte i níže uvedené pojmy.

- Do pojmové mapy zařaďte i osobní komentáře (osobní postoje k tématu, nedostatečně vymezené učivo apod.).

07 Rozhodněte, zda jsou uvedené tvrzení pravdivá. Poté písemně zodpovězte dvě otázky.

Specializace člověku poskytuje menší závislost na společnosti. ANO NE

Spolupráce umožňuje lidem dosahovat lepších výsledků, než když každý pracuje samostatně. ANO NE

Spolupráce i konkurence jsou vždy žádoucí. ANO NE

- Jak se odborně označuje jev, kdy se jeden člověk věnuje jen určité činnosti a až spolu s ostatními je schopen vytvořit finální výrobek?
- Z jakého důvodu je lepší, pokud se jeden pracovník zaměřuje jen na část výroby?

- Specializace.
- Když se člověk zaměřuje na jednu činnost, vyrobí více věcí za méně času.

08 Přečtěte si úryvek a vypracujte úkoly.

Harvardova univerzita ve Spojených státech vyšetřuje údajný podvod při domácí části jarních závěrečných zkoušek, kterého se dopustilo zhruba 125 studentů. Pokud se nepravosti prokážou, půjde podle agentury Reuters o největší skandál v současné historii školy, která je v USA považována za jednu z nejprestižnějších. Podezření z podvodů se objevilo poté, co si jeden z vysokoškolských asistentů povšiml podobnosti v testech. Studenti tak zřejmě odpovědi navzájem opisovali. Případ prověří správní rada univerzity, která má na starosti problematiku přestupků proti univerzitnímu řádu. Studenti, u nichž se podezření z podvodu potvrdí, mohou být ze studia na rok vyloučeni. „Akademická nepoctivost na Harvardu nemůže být a nebude tolerována,“ prohlásil děkan fakulty humanitních věd Michael D. Smith.

Vedení Harvardovy univerzity vyšetřuje podvody svých studentů. Při testech měli opisovat, převzato z: <http://ihmed.cz> (31. 8. 2012)

- Co může vést studenty k podvádění? Písemně odpovězte a využijte přitom pojem, s nímž jste se seznámili na straně 9 v učebnici.
- Myslete si, že vyloučení ze studia na jeden rok je dostatečným postihem? Nebo byste při prokázání viny studenty vyloučili ze školy úplně? Diskutujte.
- Najděte a písemně zformulujte opatření, které by podle vás pomohlo v boji proti podobnému podvádění.
- Proč je podle vás důležité dbát na to, aby se ve školách nepodvádělo? Diskutujte.

1. K podvádění vede studenty často i konkurence mezi spolužáky a snaha mít lepší výsledky než ostatní.

3. Masarykova univerzita např. používá počítačový systém, který dokáže odhalit shodné pasáže v diplomových či jiných závěrečných pracích, a tím usnadňuje odhalení plagiátorství. Škola někdo provozuje systém, jenž se zaměřuje na odhalování opisovačů seminárních prací.

09 Do středního sloupce запиšte souvislost mezi pojmy.

Kolektivistická kultura	Pro kolektivisticky orientovanou kulturu je typická vysoká míra vzájemné spolupráce.	Spolupráce
-------------------------	--	------------